

**Keskkonnaministri määruse
„Jõgeva maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus”
eel nõu**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määrus „Jõgeva maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus” on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 6 ja § 11 lõike 3 alusel ja lähtudes §-st 7, et täpsustada (optimeerida) määruses nimetatud kaitsealuste looduse üksikobjektide piiranguvööndite ulatus. Kehtivat kaitsekorda ei muudeta ja kaitse-eesmärke ei täiendata.

Määruse eesmärk on Jõgeva maakonna esinduslikumate põlispuude, puuderühmade, rändrahnude ja maastikuelementide säilimise tagamine, määrates neile sobivaim kaitsevööndi ulatus. Jõgevamaal täpsustatakse 34 kaitstava looduse üksikobjekti – 17 puu ja puuderühma, 14 rändrahn, kahe allika ja ühe maastikuelemendi – piiranguvööndi ulatust, sh on Jõgeva maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide hulka liidetud neli objekti, mis asusid haldusreformieelsel Ida-Virumaal. Need objektid on Avinurme pärnad, Jõemetsa pärn, Jõemetsa lõhislehine hall-lepp ja Väravakivi. Lisaks kantakse keskkonnaregistrisse Linnanõmme rändrahn, mille kohta puudus seni registrikanne.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Marica-Maris Paju (tel 5336 5805, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist (tel ..., e-post ...) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

Käesoleva määruse ettevalmistamisel töötati läbi teadaolevad loodusobjektide kaitse alla võtmise dokumendid ning 2019. aasta aprillist 2020. aasta septembrini inventeeriti kõik 1. jaanuari 2019. aasta seisuga keskkonnaregistris olevad Jõgeva maakonna haldusreformijärgsetes piirides asuvad kaitstavad puud ja puudegrupid, allikad ning rahnud, mille kohta on keskkonnaregistris kaardimaterjal. Lisaks tehti välitööd, et leida ilma kaardimaterjalita objektid, selle töö käigus tugineti kaitse alla võtmise aegsele aktile. Välitöid tegid Kaidi Eerik, Eleri Laidma ja Marica-Maris Paju. Välitööde aluseks oli 2010. aastal Liisa Renneli ja Uudo Timmi koostatud inventuuriaruanne. Pindalalise üksikobjekti ehk maastikuelemendi piiranguvööndi ulatuse määramisel on alusmaterjalina kasutatud Are Kaasiku ja Kalev Sepa 2005. aastal koostatud tööd „Jõgevamaa kaitsealuste maastikuelementide inventuuri aruanne”.

2. Eelnõu sisu ja piiranguvööndi ulatuse põhjendus

2.1. Objektide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrus nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseeskiri” ei defineeri loodusobjektide kaitse-eesmärki, kuid sätestab kaitstava looduse üksikobjekti olemuse: üksikobjekt on teadusliku, ajaloolis-kultuurilise või esteetilise väärtusega elus või eluta loodusobjekt. Vastavalt LKS §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldus ka selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus.

Rahvusvahelised lepingud looduse üksikobjekte ei käsitle, seega puudub rahvusvaheline kohustus määruses käsitletavat objektid kaitse alla võtta ja tegu on siseriikliku kaitse tagamisega.

Ohustatus ja haruldus

Looduse üksikobjektide kaitsele on esmatähtis konkreetne eluta looduse objekt või isend (puude puhul), mitte isendi liigikaitse aspekt. Üksikpuud on võetud kaitse alla alates Eesti Vabariigi algusaegadest, kui pärast maareformi raiuti maha paljud põlispuud ja seeläbi vaesustus meie maastik. Kuna puud on aeglase kasvuga ja pikaealised, siis on iga konkreetne põlispuu unikaalne ja hävimisel asendamatu.

Suurte rändrahnude kaitse vajadusele juhiti tähelepanu juba 19. sajandi lõpuveerandil, kui palju rändrahnede lõhvi ehituse tarbeks. Mida kaugemale viimase mandrijäätmise keskmest Skandinaavias, seda haruldasemad on looduslikes asupaikades asuvad suured rahnud. Näiteks on Jõgevamaal ainult kaks hiidrahn. Kaitsekorda rakendamata on oht nii puude kui ka kivide hävimiseks (näiteks ehituseks ja skulptuuride loomiseks kasutamine) ja seeläbi maastikupildi vaesustumiseks.

Tüüpilisus

Põlipuud ja suured kivid, samuti maastiku pinnavormid ehk maastiku üksikelemendid on meie vanade asustuspriirkondade tüüpilised maamärgid ning rändrahnude (ja üldse kivide) rohkus ja allikate olemasolu on olnud asustusemustril (elamualad, põllumaad) oluline kujundaja. Seetõttu on looduse üksikobjektide kaudu oluline järgnevatele põlvkondadele säilitada mitmekesisust ja piirkonnale omast (tüüpilist) maastikuilmet. Üksikobjektide tüüpi „puu” tasemel väljendub tüüpilisus ka avatud maastikus kasvanud puu liigile omases kasvukujus.

Teaduslik väärtus

Eluslooduse objektide, puude, teaduslik väärtus seisneb nende vanuses ja mõõtmistes (näiteks Imukvere tamm ja Puurmani Jaani-Hansu määnd on ühed Jõgevamaa ja ühtlasi kogu Eestimaa vanimatest puudest), st dendroloogiliselt on huvipakkuv, kui vanaks võivad erinevate pärismaiste liikide (ja ka võõrpuuliikide) üksikud isendid elada ja missugused mõõtmised seejuures saavutatakse. Samuti pakub teaduslikku huvi puuliikide tavapärasest erinev kasvukuju või -vorm (näiteks Jõemetsa lõhislehine hall-lepp, hariliku kuuse erinevad kasvuvormid (kuldokkaline kuusk, vitskuusk)).

Eluta looduse ehk geoloogiliste objektide ehk geoloogiliste loodusemälestiste (aluspõhja paljandid, rändrahnud, allikad, maastiku üksikelemendid jne) väärtus seisneb eelkõige selles, et nende muutumatu säilitamise abil on võimalik selgitada eri piirkondade geoloogilist arengut

pärast viimast jäätumist ja tänapäeval kulgevaid geoloogilisi protsesse. Eestis on Euroopa suurimad hiidrahnud ja eri tüüpi liustikutekkelised pinnavormid, mis erinevad paikkonniti ja millel on teaduslik väärtus. Eesti Teaduste Akadeemia väljaande „Eestimaa suured kivid” andmetel on praeguseks säilinud 80–85% suurte rahnude algsest kogumist ja see on oma üle 1800 ulatuva koguarvuga seetõttu väga esinduslik alus mandrijää toimemehhanismi uurimisel. Jõgevamaal on geoloogiliste looduse üksikobjektidena kaitse all 15 rändrahnud ja pinnavormina Rahakirstumägi ehk Rahakirstu oos.

Ajaloolis-kultuurilise väärtuse all mõeldakse nii seost kohapärimusega kui ka seotust kas kogu Eesti (näiteks Kaarli tamm) või kohaliku piirkonna kultuuriloos oluliste isikute, ajalooüldmustega või traditsioonidega (näiteks Liulaske kivi ja ohvrikivid), sh on kultuurimälestiste riiklikus registris arvel viis (5) objekti (üks puu, kaks rahnu, üks allikas ja osaliselt Rahakirstumäe oos). Looduskaitseajalooline väärtus on objektidel, mis olid kirjas juba I looduskaitse registris, mida peeti aastatel 1936–1941. Selliseid objekte on 13, sh viis puud ja kaheksa rahnu. Ürglooduse objektina on märgitud kõik rahnud (v.a Liivoja rahnud), mõlemad allikad ja Rahakirstumägi.

Esteetiline väärtus väljendub puude puhul nende võra ja tüve suursugususes (näiteks Torma tamm, Lümati künnapuu) ja/või eripärases kasvuvormis (näiteks kuuse eri vormid ja lõhislehine hall-lepp), rahnude puhul väljendub nende esteetilisus harukordses suuruses ja/või kujus (näiteks Liivoja I rändrahn, Moori kivi). Eripärase kasvukujuga puud ja suured kivid on silmapaistvad märgid maastikus ja selle tõttu on neil väärtus miljöölöjana.

Iga konkreetse objekti väärtus on esile toodud tabelis 1.

2.2. Looduse üksikobjektide kaitse alla jätmise otstarbekus.

Kõigil määruses nimetatud looduse üksikobjektidel on esinduslik välimus ja märkimisväärsed parameetrid (tabel 1), mis teevad määruses nimetatud üksikisendid või objektid väärtuslikuks. Nende loodusobjektide kaitse vajadus tuleneb seega riiklikul tasemel kõrge loodusväärtusest. Põliseid puud ja rändrahnud on võimalik kaitsta vaid nende ajaloolises kasvukohas või looduslikus, st algses asukohas. Kui puu hävib, siis ei kandu tema väärtus teistele samas kohas kasvavatele puudele või sama liigi esindajatele, ning kui rändrahn teisaldetakse algselt asukohast, kaotab see oma teadusliku väärtuse.

Elusa looduse objektide, puude, kaitse alla võtmise ja jätmise üle otsustamiseks tuleb kaaluda vastava puu liigimaseid bioloogilisi parameetreid (kõrguskasv, jämedus, võimalik vanus) ja välimust (võra ja tüve kujud, korba paksus ja rõmelisus). Määruses nimetatud puud on kaitse alla võetud esinduslike mõõtmete, kõrge vanuse ja dekoratiivse kasvukuju tõttu ning on otstarbekas jätta need kaitse alla, sest olenevalt liigist ja kasvukohast (sh eriti valgustingimustest) on neil eeldus saavutada liigile omane kõrge vanus ja suured mõõtmed. E. Laasi „Dendroloogia õpiku” (1967) andmetel võivad näiteks männid elada 300–600 aasta vanuseks, kuigi intensiivne juurdekasv lõpeb 70–80 aasta vanuselt. Pikaalised puuliigid on samuti tammed ja pärnad. Põlised puud on seotud vanade talukohtade või ajalooliste mõisatega ja on seetõttu pärandmaastiku osa.

Määruses nimetatud Jõgevamaa rahnud on kaitse alla võetud teadusliku väärtuse, (üli)suurte mõõtmete ja dekoratiivsuse tõttu maastikus. Samuti on mitme rahnu puhul oluline selle kultuurilooline tähtsus, st tegu on kividega, mis on arvel arheoloogiamälestisena (ohvrikivid)

või on nendega seotud kohamuistendid (näiteks Kalevipoja kivid). Tuginedes H. Viidingu raamatule „Suurte rändrahnude kirjeldamise juhend” (1986), peetakse seletuskirjas teadusliku väärtuse all eelkõige silmas rändrahnu kivimilist koostist, mille alusel hinnatakse mandrijää liikumissuundi, ja kulutusastet. Eriti väärtuslikud on nn juhträndkivid, mis pärinevad suhteliselt kitsalt avamusalalt. Siinjuures tuleb tähele panna, et mida lõuna poole, seda haruldasemad on suured kivid. Jõgevamaal on vaid kaks ülisuurt ehk hiidrahn.

Maastikuelemendina on Jõgevamaal kaitse all vaid Rahakirstu mägi, mis on madal, kuid selgesti piiritletav väikeos. Seda on otstarbekas kaitsta peamiselt teadusliku väärtuse tõttu kvaternaargeoloogiliselt olulise puutumatu objektina.

Käesolevas määruses käsitletakse Jõgevamaa esinduslikke elus ja eluta looduse üksikobjekte, millel on üks või mitu eespool nimetatud väärtust. Kaitse alla jätmine on oluline eeskätt selleks, et kaitsta unikaalseid objekte, mida nende hävimise korral ei ole võimalik taastada ei samas kohas ega mujal. Pärandmaastike ja selle säilinud elementide (antud kontekstis põlispuude, kivide ja pinnavormide) väärtustamine on üks osa koha identiteedist ja aitab paremini mõista kogu kultuuriloo kujunemist.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKS § 4 lõige 6 sätestab üksikobjekti olemuse. Kaitstav looduse üksikobjekti on elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, astring, paljand, koobas, karst või nende rühm. Kuna määruses käsitletakse ainult üksikpuid ja -kive (rändrahn), ei ole vajadust valida määruses käsiteldavate objektide puhul mõnda teist looduskaitsealases väärtuslikku loodusobjekti tüüpi. Üksikobjekti ümber olevat eripärase loodusobjekti säilitamiseks vajalikku piiranguvööndit ei saa käsitleda LKS-s nimetatud kaitsealana eelkõige selle väikese pindala (enamasti ca 0,7 ha) ja eesmärgi tõttu. Hoiuala on liikide elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, st kaitse eesmärk on liikide ja koosluste kaitse. Püsilupaigana kaitstakse ainult konkreetse kaitsealuse taimeliigi kasvukohta, mitte ühte kindlat vastava liigi mingi tunnuse tõttu silmapaistvat üksikisendit, nende rühma või maastikuelementi, ja seetõttu pole ka see kaitstava objekti tüüp sobilik.

2.4. Piiranguvööndi ulatus

Määruses käsitletud looduse üksikobjektid on kaitse alla võetud nii Eesti Vabariigi algusaastatel kui ka enne taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsuse või käskkirjaga. Tulenevalt Eesti NSV Ülemnõukogu 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtestamine” punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990 looduse kaitse ja kasutamisega seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. aastat, Eesti NSV seadus „Eesti looduse kaitse kohta”. 9. juulil 1994. a jõustunud kaitstavate loodusobjektide seaduse § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega ettenähtud korras kaitse-eeskirjade rakendamiseni niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt sama regulatsiooni annab ka kehtiva LKS § 91 lõige 1, mis sätestab, et enne LKS-i jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni LKS alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni. Piiranguvööndi ulatuse kehtestamine kaitsealuse looduse üksikobjekti ümber määrab kindlaks piirangutega maa-ala suuruse.

LKS § 11 lõike 3 punkt 2 kohaselt määratakse üksikobjektile kaitse alla võtmisel koos kaitse alla võtmise eesmärgiga ka kaitsevööndi ulatus. Praeguse ni on määruces käsitletud loodusobjektide ümber kehtinud looduskaitseseeduse § 68 lõikes 1 nimetatud 50 m raadiusega piiranguvöönd, sest kaitse alla võtmise otsustega ei ole määratud täpsemat kaitsevööndi ulatust. Sageli on sellise ulatusega piiranguvöönd põhjendamatu ja näiteks viljapuude või rändrahnude puhul ebaotstarbekas, kuna see ei ole vajalik objekti säilimiseks, see ei mõjuta objekti vaadeldavust ning põhjustab liigset halduskoormust. Samas peab piiranguvööndi ulatus olema piisav, et tagada kaitseväärtuse säilimine. Jõgevamaa looduse üksikobjektide piiranguvööndi piiritlemise aluseks on Eesti põhikaart (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmed 2020. aasta II kvartali seisuga.

Määruse alusel kehtestatakse kaitsealuste looduse üksikobjektide ümber olenevalt asukohast ja objektist 5–50 m raadiusega piiranguvöönd. Kõikide objektide puhul on silmas peetud asukohast sõltuvat senistest häiringufaktoritest (liiklusintensiivsus, hooned, rajatised jms) tingitud mõju. Piiranguvööndi määruusega määratud ulatus sõltub kaitstava looduse üksikobjekti mõõtmest, esinduslikkusest, tähtsusest kultuuriajaloo või rahvapärimuses, asukohast ja sellest tulenevalt vaadeldavusest looduses ning ümbritseva maastiku iseloomust. Samuti on arvestatud Maailma Looduskaitseliidu (IUCN) soovitusetega. IUCN kaitsekategooriates on silmapaistvad looduse üksikobjektid nimetatud loodusmälestisena (*Natural monument or feature*, III kategooria). Vastav kategooria on märgitud ka Eesti Looduse Infosüsteemis või keskkonnaregistris. Loodusmälestiseks võib olla maastikuelement (*landform*), geoloogiline ilming (*geological feature*) või eluslooduse ilming, mis on väikesepindalaline ja mida kaitstakse koos lähima ümbrusega ning millel on sageli ka külastusväärtus. Piirnev ala peab olema piisavalt suur, et kaitsta objekti ja selle ümbruse terviklikkust (https://www.eea.europa.eu/help/glossary#c0=N&c4=30&b_start=90).

Piiranguvööndi piiritlemisel käesoleva määruuse kontekstis on lähtunud järgnevatest põhimõtetest.

Puude ja puudegruppide piiranguvööndi ulatuse määramisel oli põhikriteeriumiks puu asukoht, sh puud ümbritsev maastik, ja isendi välimus (seisund). Üldjuhul on piiranguvöönd ringikujuline, st ühesuurune igas suunas, kuid (sõidu)tee või hoone vahetus läheduses kasvavate puude puhul on piiranguvöönd määratud teekatte servani (näiteks Lümati künnapuu, Tuhandaastane tamm) või hoone seinani (Avinurme pärnad, Torma tamm). Torma tamme puhul on vana, mõisaaegne hoone jäetud vööndisse, kuna tamme oksad ulatuvad pikalt hoone katusele. Kui piiranguvöönd on erikujuline, lähtub see kindlast raadiusest.

Puude puhul on piiranguvööndi määramisel arvestatud nende senist kasvuruumi (st kas puu on kasvanud lagedal või metsas) ja sellega korrelatsioonis olevat puuvõra laiust (projektsiooni maapinnal), samuti puu liigiomast kõrguskasvu. See on vajalik, et tagada puuvõra hea seisund ja puu vaadeldavus. Samuti on arvestatud, et piiranguvööndis ei tohi puujuurte kahjustamise vältimiseks ja puude pikaajalise stabiilsuse tagamiseks teha kaevetõid ja künda, sest veerežiimi rikkumisel ja juurte kahjustamisel võib puu seisund tunduvalt halveneda ja puu hukkuda ning loodusmälestise kaitseväärtus hävib.

Põlispuude gruppidele ehk nn mitmikobjektidele, kus igale üksikule puule ei ole otstarbekas määrata eraldi piiranguvööndi ulatust üksikute objektide piiranguvööndite kattuvuse tõttu, on määruusega kehtestatud ühine pindalaline piiranguvöönd (näiteks Avinurme pärnad ja Karuallika künnapuud).

Kõikide eelnimetatud objektide puhul on piiranguvööndi määramisel arvestatud võimalikku puust tulenevat ohtu (murduvad oksad, puu) piiranguvööndis liikujatele ja/või nende varale ning kaitseala valitsejale on antud volitus keelata uute ehitiste (nii rajatiste kui ka hoonete) rajamine kaalutusotsuse alusel.

Piiranguvööndi määramisel on arvestatud ka sellega, et piisav vööndi ulatus annab võimaluse tagada seal püsivate kasvutingimuste (eriti valgustingimused) säilitamise, mis omakorda tagab kaitse-eesmärgi ehk põlispuude hea seisundi. Suurim lubatud piiranguvööndi ulatus (50 m) on määratud ühele põliskuusele ja ühele männile, mis on kasvanud teiste puude turbe all tuulevarjus.

Teistele põlistele puudele määrati piiranguvööndi ulatuseks 30 m. Erandina on piiranguvöönd määratud väiksem siis, kui puu on kasvanud hoonete vahel ja suurema vööndiulatus määramine ei ole hoonete tõttu otstarbekas. Nii on Torma tamme piiranguvööndi määramise aluseks raadius 20 m.

Rändrahnude piiranguvööndi ulatuse määramisel lähtuti peamiselt neid ümbritsevast maastikutüübist, kuid ka rahnu ümbermõõdust ja asukohast, st kas objekt asub avatud maastikul (põllul, heinamaal) või metsas. Üldjuhul on piiranguvöönd ringikujuline, st ühesuurune igas suunas, kuid sõidutee vahetus läheduses asuvate rahnude puhul on piiranguvöönd määratud tee servani, k.a teemaa katastriüksus (näiteks Juudikünka suurkivi), st piiranguvöönd on erikujuline, kuid lähtub kindlast raadiusest. Haritaval põllumaal ja mujal avatud maastikus paiknevate rahnude ümber määrati piiranguvöönd raadiusega 10 m. Erandiks on Väravakivi, mis on väga madal ja asub koduües, mistõttu sellele määrati piiranguvöönd ulatusega 5 m.

Vastavalt LKS § 68 lõikele 4 on keelatud kaitse alla võetud looduse üksikobjekti seisundit või ilmet kahjustada või tegevus. Seetõttu määrati eelkõige esteetilistel (maastikukujunduslikel) kaalutlustel metsas paiknevate rahnude ümber piiranguvööndi raadiuseks 30 m. Piiranguvööndi selline ulatus metsamaal tagab üksikobjekti parema kaitse, sest vastavalt kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja § 7 lõikele 4 vaatab üksikobjekti valitseja metsaraie taotluse läbi ning annab kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist metsakoosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist lähtudes kirjaliku nõusoleku ja seab vajaduse korral tingimused või esitab motiveeritud keeldumise. 30 m on piisav ulatus, et arvestades ka IUCN soovitusi, tagada kujundusraiate abil rändrahnudele sobiv ümbrus. Eelkõige ongi sellise ulatusega piiranguvöönd vajalik vaadeldavuse tagamiseks ja selleks, et valitsejal oleks võimalus tingimuste andmise kaudu tagada objekti esteetiline ümbrus.

Välitööde käigus taasleiti ja kanti kaardile kaks Liivoja rahnu ning Linnanõmme rahn, mis olid kirjeldatud I looduskaitse registris, kuid millel puudus seni keskkonnaregistris info asukoha kohta.

Maastiku üksikelemendid, mis on üldjuhul pinnavormid, on oma olemuselt looduses selgelt eristatavad (esilekerkivad) elemendid, mille piiritlemine on raskendatud nende ebakorrapärase kuju ja suuruse tõttu. Geoloogiliste objektide puhul on oluline nende terviklikkus ja selle kaudu mõju maastikule. Jõgeva maakonnas on üksikobjektina looduskaitse all üks pinnavorm, Rahakirstu oos, ja kaks allikat. Nende piiranguvöönd on erikujuline ja piiritlemine on täpsustatud tabelis 1 konkreetse objekti juures.

Jõgevamaa kaitsealustest looduse üksikobjektidest on muinsuskaitsealuse alusel tervikuna

kaitse all neli objekti, sh üks puu, üks allikas ja kaks rahn, ning neli objekti asuvad mälestisel või selle kaitsevööndis. Lisaks on Rahakirstu oosist muinsuskaitse all selle väike eraldiasuv osa (tabel 1).

Kaitsealadel asuvad kaitsealused objektid

Jõgeva maakonna kaitsealustest puudest kasvavad teistel kaitsealadel (mõisa parkides) viis objekti. Need on Kaarli tamm ja Laiuse pärn Laiuse kirikupargis, Imukvere tamm Imukvere mõisa pargis, Luua lehis Luua mõisa pargis ja Torma tamm Torma mõisa pargis. Kaitsealustes parkides kasvavatele puudele määratakse üldjuhul piiranguvööndi ulatuseks 0 m, sest nende objektide kaitse tagab „Kaitsealuste parkide, arboretumite ja puistute kaitse-eeskiri” ning täiendava piiranguvööndi ulatuse kehtestamine ei ole vajalik. Erandiks on Imukvere tamm, Kaarli tamm ja Torma tamm, mis kasvavad vahetult pargi piiril ja mille kaitsevöönd jääb osaliselt pargist välja.

Samuti määrati piiranguvööndi ulatus 0 m Prossa hiidrahnule, mis asub Vooremaa maastikukaitsealal ja mille kaitse on võimalik tagada konkreetse ala kaitsekorruga.

Täpsem info on esitatud tabelis 1 iga konkreetse objekti juures.

Üksikobjektide nimed

Kaitstavaid looduse üksikobjekte on eri õigusaktides nimetatud eri nimedega. See raskendab objektide ühest tuvastamist. Määrusega täpsustatakse osal seni kaitse all olnud looduse üksikobjektidest nimed, et vältida nende segiajamist ja kergendada leidmist keskkonnaregistris, kus praegu on mitu objekti sama nimega (näiteks *harilik tamm*, *pärn*). Eri nimevariantide korral on määruses kasutatud sobivaimat nimetust, mis võimaldab objekti üheselt määrata.

Seni vaid puu liiginimetusega nimetatud kaitsealuse puu selgemaks identifitseerimiseks on liiginimetusele nime täiendina lisatud kas küla, talu või tänava nimi, näiteks Imukvere tamm (varem *tamm*), Luua lehis (varem *Euroopa lehis*), Laiuse pärn (varem *pärn*). Ühel juhul on täpsustamiseks kasutatud mugandatult ajaloolise isiku nime Kaarli tamm (algsest *tamm*). Tabelis nr 1 on objektid nimetatud uue nimega, sulgudes on kasutusel olnud paralleelnimed, mida ei ole edaspidi segaduste vältimiseks ametlikus asjaajamises otstarbekas kasutada.

Määruse eelnõuga täpsustatakse Jõgevamaal 32 kaitstava looduse üksikobjekti: 17 puu või puuderühma (millest neli asuvad kaitsealadel), 14 rändrahn (sh üks asub kaitsealal) ja kolme maastikuelemendi piiranguvööndi pindala ning määratakse esimest korda piiranguvöönd kolmele rahnule, millel puudus seni keskkonnaregistri kaardiobjekt. Kahe puu ja allikate puhul kasutatakse maksimaalset lubatud piiranguvööndi ulatust. Eelnõuga vähendatakse kõigi ülejäänud kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatust.

35 objektist 14 on endised vabariikliku tähtsusega objektid ja 18 endised kohaliku, st maakondliku tähtsusega objektid. Liivoja rahnudel ja Linnanõmme rahnul puudub võrreldav staatus.

Piiranguvööndi ulatuse määramisel on kasutatud looduses hästi jälgitavaid tunnuseid, nagu teed, trassid ja veekogude kaldajoon, mõnel juhul on kasutatud ka katastriüksuse piiri, selgelt märgatavat ja püsivat kõlvikupiiri ning mõttelisi sirgeid. Piiritlemist on põhjalikumalt käsitletud tabelis 1 iga konkreetse objekti juures.

Selguse mõttes on objektid grupeeritud tüüpide kaupa: puud (puudegruppide), rändrahnud, allikad ja maastikuelement. Objektide nimekiri on esitatud tähestikulises järjekorras. Iga objekti kohta on selgitus, millised on objekti kaitse alla võtmise eeldused ja miks on konkreetsel juhul vastav piiranguvööndi ulatus otstarbekaim.

Määruse muutmine

Käesoleva määrusega muudetakse keskkonnaministri 17. aprilli 2006. a määrust nr 29 „Jõgevamaa looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine”, kus tehakse järgmised muudatused.

Esiteks sõnastatakse paragrahv 2 ümber nii, et selles oleks esitatud ainult Jõgevamaal kaitse alla võetavate objektide loetelu ilma piiranguvööndi ulatuseta.

See on vajalik, sest käesoleva määruse eesmärgiks on koondada kõik Jõgeva maakonna kaitsealused loodusobjektid ühte määrusesse ja määrata neile piiranguvööndid ühtsetel alustel, mistõttu piiranguvööndi ulatuse osa jäetakse esmasest kaitse alla võtmise otsusest ära.

Teiseks tunnistatakse kehtetuks eelnimetatud määruse lisas esitatud objektide kaardid, kuna neil ei kajastu õige ulatusega piiranguvöönd. Käesoleva määrusega muudetakse Kivioja rändrahn, Näkikivi, Ruskavere rändrahn, Taska-Sepasaare rändrahn, Tarakvere allikate ja Torma tamme piiranguvööndi ulatust ja viiakse see kooskõlla seletuskirja punktis 2.4 Piiranguvööndi ulatus esitatud kriteeriumitega.

Tabel 1. Jõgeva maakonnas kaitse alla võetud looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus. KR – keskkonnaregister, KmR – kultuurimälestiste riiklik register, mka – maastikukaitseala, JRO – jätkuvalt riigi omandis olev maa

	Objekti nimi (vana nimi) KR kood (seisuga juuni 2020)	Asukoht (KOV/küla)	Piiranguvööndi ulatus (m; ha) ja põhjendus, miks on objekt kaitse all (sh objekti kaitseväärtus ja otstarbekus). Puu ümbermõõt 2017. aasta seisuga on esitatud 1,3 m kõrgusel, kui ei ole märgitud teisiti. Puude kõrgust välitööde käigus ei mõõdetud ja kasutatud on KR andmeid.
1.	Avinurme pärnad KLO4000783	Mustvee vald, Avinurme alevik	0,23 ha Pärnad (viis puud) kasvavad hoonete ja staadioni vahelisel alal ning piiranguvööndi määramisel on sellega arvestatud. Vöönd on erikujuline, selle määramise aluseks on 30 m. Vööndist on välja arvatud Võidu 22 (16401:005:0009), Võidu tn 20 (16401:005:0008) ja Võidu tn 18a (16401:005:0019) hooned ja nende taha jääv ala ning Võidu tänav (35 Iisaku-Tudulinna-Avinurme tee T2, 16401:002:0257), sest need ei avalda puudele otsest mõju ega ole asjakohane neile maaüksustele piiranguid seada. Pärnad on peaaegu ainukesed ajaloolisest Avinurme mõisa pargist säilinud puud.

			<p>Puud (kolm suurimat puud) on esimest korda kaitse alla võetud 1939. aastal. Alates 17.03.1959 on pärnad kaitse all vabariikliku tähtsusega objektina (nr 83). 1966. aastal kustutati puud riikliku tähtsusega objektide nimekirjast, kuid 1967. aastal võeti uuesti kaitse alla kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Puid kirjeldatakse järgnevalt alates põhjapoolseimast puust.</p> <p>I puu haruneb ca 130 cm kõrguselt kaheks. Puu on rahuldavas seisus, kuid selle võra on oskamatult kärbitud. Tüve ümbermõõt harunemise alt (90 cm) on 480 cm. Tüvi on terve.</p> <p>II puu on rahuldavas seisus. Puul on kõrgelt algav võra, mis on halvasti kärbitud. Tüves on pikk lõhe ja tüvi on osaliselt õõnes. Tüve ümbermõõt on 280 cm.</p> <p>III puu on rahuldavas seisus. Puul on kõrgelt algav võra, mis on halvasti kärbitud. Tüve ümbermõõt on 440 cm, (403 cm, 1997). Tüvi on terve ja ühtlase jämedusega. KR andmetel on puu kõrgus 27 m (1997).</p> <p>Reas kasvavad veel kaks nooremat puud, mis on tõenäoliselt mõisaaegse puu kannuvõsudest kasvanud.</p> <p>Puudel on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on väga võimsate ja vanade puudega, mis ilmestavad maastikku, ning looduskaitseajalooline väärtus, sest puud on I looduskaitse registri objektid (nr 414).</p> <p>Puud kasvavad JRO maal Võidu tn 18b katastriüksusel (0,08 ha; 48601:001:0884), piiranguvöönd ulatub munitsipaalmaale Võidu tn 16b katastriüksusele (0,07 ha; 16401:002:0416) ja eelnimetatud eramaa katasriüksustele.</p>
2.	Imukvere tamm KLO4000781	Jõgeva vald, Imukvere küla	<p>0,06 ha</p> <p>Tamm kasvab Imukvere parkmetsa (KLO1200270), mis on endine mõisapark, äärealal. Puu kasvab looduses ca 20 m kagu pool selle asukohast KR kaardil. Määrusega parandatakse puu asukohta kaardil. Piiranguvöönd lähtub 30 m raadiusest ja see</p>

			<p>rakendub ainult väljaspool pargi piiranguvööndit. Kaardile (lisa 2) on märgitud ka tamme mõjuvöönd 30 m. Pargis tagab tamme kaitse kaitsealuse pargi kaitse-eeskiri.</p> <p>Tamm on esimest korda kaitse alla võetud 1937. aastal. Alates 17.03.1959 on puu vabariikliku tähtsusega objekt (nr 72).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel ajal oli tamm halvas seisus, sest 2000. aastal murdus puult suur haru, mis lõhkus tüve. Säilinud võra on seetõttu ühepoolne ja algab kõrgelt. Tamm on olnud mõisapargi aktsentpuu (märgitud 1891. aasta mõisakaardile) ja seetõttu on sellel tüüpiline lagedal kasvanud puu laiuv võra. Võra läbimõõt on 23 m. Tüve ümbermõõt on 567 cm (526 cm, 1997; 420 cm, 1937). KR andmetel on puu kõrgus 25 m (1997).</p> <p>Tammel on dendroloogiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja korba järgi otsustades väga vana puuga. Imukvere tamm on pärandkultuuri objekt (247:PUU:010).</p> <p>Tamm kasvab eramaal Puiestiku katastriüksusel (57802:002:0030).</p>
3.	Jõemetsa (Matsra) lõhislehine valgelepp KLO4001144	Mustvee vald, Jõemetsa küla	<p>0,05 ha</p> <p>Puu kasvab vahetult kruusakattega tee kõrval.</p> <p>Vööndit vähendatakse ja see on erikujuline, sest ei ole asjakohane seada piiranguid maanteele ja teisel pool seda asuvale maale, mis asuvad 50 m ulatusega vöödis. Vöönd lähtub 15 m raadiusest, sest tegu on liigiomaselt madalakasvulise puuga. Kalma–Avinurme maantee katastriüksus (tee nr 13162; 42002:001:0199) on vööndisse arvatud teekatte piirini, et kaitseala valitsejal oleks võimalus vajaduse korral anda puu kaitseks tingimusi. Vööndis kasvab lisaks kolm noort säilitamisväärtset puud.</p> <p>Lepp on esimest korda kaitse alla võetud 1939. aastal (Matsra lõhislehine lepp). Alates 17.03.1959 oli see vabariikliku tähtsusega objekt (nr 87). 1966. aastal kustutati puu riikliku tähtsusega objektide nimekirjast, kuid 1967. aastal võeti uuesti kaitse alla kohaliku tähtsusega objektina.</p>

			<p>Tegu on hall-leppa looduslikult tekkinud vormiga (<i>Alnus incana f. 'Laciniata'</i>). Puu on heas seisus. Tüvi on terve, selle übermõõt on 95 cm. Võra on hõre ja kitsas. Selle läbimõõt on 5 m. Kõrgus on silmamõõduliselt 11 m (7 m, 1959). Arvestades, et hall-lepp on lühiealine liik, võib oletada, et praegu kaitstav eksemplar on 1939. aastal kaitse alla võetud puu järglane.</p> <p>Puul on eelkõige dendroloogiline väärtus, sest hall-lepa eluiga on 50–60 aastat, harva kuni 100 aastat (U. Roht, 2007). Hall-lepa looduslikult tekkinud lõhislehine vorm on haruldane ja väärib säilitamist. Puu kuulus I looduskaitse registrisse ja sellel on looduskaitseajalooline tähtsus.</p> <p>Puu kasvab eramaal Matsra katatriüksusel (42002:001:0464; 0,01 ha) ja piiranguvöönd ulatub eelnimetatud riigimanduses olevale maale.</p>
4.	Jõemetsa (Matsra) pärn KLO4000693	Mustvee vald, Jõemetsa küla	<p>30 m</p> <p>Puu kasvab avamaastikul heinamaal. Kaitsevööndit vähendatakse, sest põllumaale ei ole otstarbekas ega vajalik laiemas ulatuses piiranguid seada.</p> <p>Pärn on esimest korda kaitse alla võetud 1939. aastal (Matsra pärn). Alates 17.03.1959 oli see vabariikliku tähtsusega objekt (nr 87). 1966. aastal kustutati puu riikliku tähtsusega objektide nimekirjast, kuid 1967. aastal võeti uuesti kaitse alla kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli pärn väga heas seisus. Võra algab liigile omaselt madalalt ja on rippuvate alumiste okstega. Võra läbimõõt on 15 m ja tüve übermõõt on 280 cm (250 cm, 1959; 265 cm, 1997). KR andmetel on puu kõrgus 16 m (1997).</p> <p>Pärnal on eelkõige esteetiline väärtus, sest tegu on maastikku ilmestava vana puuga, millel on võimalus kasvada liigiomaselt vanaks ja suurte mõõtmetega puuks. Puu kuulus I looduskaitse registrisse ja sellel on looduskaitseajalooline tähtsus.</p>

			Pärn kasvab ja piiranguvöönd asub eramaal Matsra katastriüksusel (42002:001:0463).
5.	Kaarli tamm ehk Laiuse tamm (Laiuse tamm) KLO4001125	Jõgeva vald, Laiuse alevik	<p>0,08 ha</p> <p>Tamm kasvab Laiuse kirikupargis (KLO1200473) vahetult pargi piiril Laiuse–Kuremaa tee (nr 14135) ja Farmi tee (nr 2480174) ristis. Seetõttu on tammele määratud piiranguvöönd. Piiranguvöönd lähtub 30 m raadiusest ja see rakendub ainult väljaspool pargi piiranguvööndit, mis on ühtlasi Laiuse kiriku omanduses olev maa (24804:001:0007), teede katastriüksuste osas. Pargis tagab tamme kaitse kaitsealuse pargi kaitse-eeskiri. Kaardile (lisa 5) on märgitud ka tamme mõjuvöönd 30 m.</p> <p>Puu on esimest korda kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 75).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli tamm elujõuline ja rahuldavas seisus. Tammelt on eemaldatud kolm suurt peatee kohale ulatuvat oksa, mistõttu võra ei ole enam tüüpiliselt laiuv. Säilinud võra algab kõrgelt ja ulatub külavahetee kohale. Võra läbimõõt on 18 m ja tüve übermõõt on 465 cm (160 cm). Tamme übermõõd kaitse alla võtmise ajal oli 330 cm ja kõrgus 18 m (422 cm, 26 m, 1997).</p> <p>Tammel on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on võimsa ja korba järgi otsustades väga vana puuga, mis ilmestab maastikku. Tammel on ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest sellega on seotud mitu legendi.</p> <p>Tamm kasvab Laiuse kirikuaias, mis on kultuurimälestis (reg nr 23928). Kaarli tamm on pärandkultuuri objekt (248:III:003).</p> <p>Tamm kasvab eramaal Kuremaa tee 63 katastriüksusel (24804:001:0007) pargis. Piiranguvöönd ulatub riigimaa katastriüksusele (24804:001:0020; 0,05 ha) ja munitsipaalmaa katastriüksusele (24804:001:0332; 0,03 ha).</p>
6.	Karuallika künnapuud KLO4000828	Põltsamaa vald, Lustivere küla	<p>0,58 ha</p> <p>Künnapuud kasvavad metsa ja taluõue piiril.</p>

			<p>Piiranguvöönd on erikujuline ja lähtub suurimast lubatud piiranguvööndi ulatusest 50 m, sest alal kasvab mitu suurt künnapuud. Vöönd arvestab katastripiiride ja kõlviku piiriga. Eramaa on vööndisse arvatud ainult osaliselt selle läänenurgas, sest puudub vajadus arvata vööndisse kogu õuemaa.</p> <p>Suurim puu on esimest korda kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 174).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on suurim künnapuu elujõuline, kuid rahuldavas seisus, sest 2014. aasta tormis murdus üks suur tüveharu. Säilinud võra algab kõrgelt. Võra läbimõõt on 24 m ja säilinud tüve ümbermõõt on 410 cm (140 cm maast, tüvepaha alt).</p> <p>Suurimal künnapuul on dendroloogiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja korba järgi otsustades väga vana puuga. Künnapuudegrupil on esteetiline väärtus. Künnapuu (<i>Ulmus laevis</i>) on III kaitsekategooria kaitsealune liik. Puud kasvavad ajaloolise Karuallika metsavahikoha, mis on pärandkultuuri objekt (616:VKK:010), õuel ja selle ümbruses.</p> <p>Künnapuud kasvavad riigimaal Põltsamaa metskond 28 katastriüksusel (0,55 ha; 61606:001:0650) ja piiranguvöönd ulatub eramaale Karuallika katastriüksusele (0,03 ha; 61606:001:1320).</p>
7.	Kobinsaare elupuu KLO4001215	Põltsamaa vald, Vitsjärve küla	<p>15 m</p> <p>Puu kasvab vanal taluasemel praegusel põllusaarel. Piiranguvööndit vähendatakse, sest ei ole asjakohane seada piiranguid kogu põllumaale, mis asub senise 50 m ulatusega vöödis. Vööndi ulatuse määramisel arvestati, et tegu on madalakasvulise puuga.</p> <p>Puu võeti kaitse 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli elupuu väga heas seisus ja elujõuline. Võra on algab madalalt ja on tihe. Võra läbimõõt on 10 m ja tüve ümbermõõt on 195 cm (164 cm, kõrgus 15,5 m; 1988). Juurekaelal on tüve ümbermõõt 235 cm.</p>

			<p>Tegu on hariliku elupuuga (<i>Thuja occidentalis</i>), millel on dendroloogiline väärtus, sest tegu on selle liigi vana ja väga suure übermõõduga eksemplariga.</p> <p>Elupuu kasvab ja piiranguvöönd asub eramaal Kobinsaare katastriüksusel (61601:002:0132; 0,07 ha).</p>
8.	<p>Kuldokkiline kuusk (Kuldokkollane kuusk) KLO4001123</p>	<p>Jõgeva vald, Vanavälja küla</p>	<p>50 m</p> <p>Piiranguvöönd on valitud maksimaalse lubatud suurusega, sest puu kasvab metsas teiste puude varjus ja vajab kaitset tuulte eest ning väiksem vööndi ulatus ei taga, et võimaliku raie korral ka kasvama jäetavad puud tuulehellaks ei muutu.</p> <p>Kuldokkiline kuusk (<i>Picea abies f. aurea</i>) on esimest korda kaitse alla võetud Jõgeva Maavalitsuse 29. juuli 1992. a määrusega nr 118.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli kuusk rahuldavas seisus. Võra on tihe, kuid valgustingimuste tõttu ühepoolne. Tüve übermõõt on 145 cm ja kõrgus 24 m (126 cm, 23 m, 1999).</p> <p>Tegu on hariliku kuuse eripärase loodusliku vormiga, millel on peamiselt dendroloogiline ja esteetiline väärtus. V. Kepparti (2020) andmetel leidis selle kuuse Alfred Ilves 1963. aastal, kui puu vanus oli hinnanguliselt 60 aastat (nüüd ca 120 aastat). See puu on olnud aluseks Luua puukoolis paljundatavale kuldokkalise kuuse vormile.</p> <p>Nimena tuleb eelistada teaduslikku nime.</p> <p>Kuusk kasvab ja piiranguvöönd (0,77 ha) asub ühel eramaa üksusel (Säase katastriüksus, 57802:001:0026).</p>
9.	<p>Laiuse pärn (Karli pärn) KLO4001126</p>	<p>Jõgeva vald, Laiuse alevik</p>	<p>0 m</p> <p>Pärn kasvab Laiuse kirikupargis (KLO1200473) lagendikul. Piiranguvööndit ei määrata, sest puu kaitset korraldatakse pargi kaitse-eeskirja alusel.</p> <p>Puu on esimest korda kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 76).</p>

			<p>2020. aasta ülevaatusel oli pärn heas seisus. Võra on ümara kujuga ja algab kõrgelt. Võra läbimõõt on 15 m ja tüve ümbermõõt on 435 cm (425 cm, h 25 m, 1959; 429 cm, h 25 m, 1997).</p> <p>Pärnal on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on võimsa ja vana puuga. Puul on ka ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest sellega on seotud mitu legendi. Pärn kasvab Laiuse kirikuaias, mis on ehitismälestis (KmR reg nr 23928). Pärn on pärandkultuuri objekt (247:PUU:011), mille pärimuse järgi oleval istutanud Karl XII.</p> <p>Pärn kasvab eramaal Kuremaa tee 63 katastriüksusel (24804:001:0007).</p>
10.	Luu lehis (Euroopa lehis) KLO4000037	Jõgeva vald, Luu külas	<p>0 m</p> <p>Euroopa lehis (<i>Larix decidua</i>) kasvab kaitsealuses Luua mõisa pargis (KLO1200476), mistõttu piiranguvööndit ei määrata. Puu kaitset korraldatakse parkide kaitse-eeskirja alusel. Puu kasvab pargilagendiku servas.</p> <p>Puu on esimest korda kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 71).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on lehis väga heas seisus ja elujõuline. Võra algab kõrgelt. Võra läbimõõt on 18 m ja tüve ümbermõõt on 422 cm (180 cm kõrguselt; 367 cm, h 30 m, 1959; 397 cm, h 33 m, 1999).</p> <p>Lehisel on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja korba järgi otsustades väga vana puuga.</p> <p>Lehis kasvab Luua mõisa pargis, mis on kultuurimälestis (KmR reg nr 23964). Puu kasvab eramaal Udumäe katastriüksusel (57803:001:0441).</p>
11.	Miku hiiepärn (Hiiepärn) KLO4000827	Põltsamaa vald, Tõrenurme küla	<p>0,24 ha</p> <p>Pärn kasvab põllu ääres lagedal alal.</p> <p>Piiranguvöönd lähtub 30 m raadiusest, on erikujuline ning arvestab puu kõrguse ja 14191 Neanurme–Tõrenurme maanteega. Maantee katastriüksus (61606:002:0024) jääb</p>

			<p>teekatte piirini piiranguvööndisse, et vajaduse korral (näiteks tee remont) saaks kaitseala valitseja seada hiiepuu kaitseks tingimusi. Teisel pool maanteed asuvad Jaagu katastriüksus (61606:002:0661) ja Olgo katastriüksus (61606:002:1061) ei ole vööndisse arvatud, sest neil toimetamine ei kujuta pärnale ohtu.</p> <p>Puu on esimest korda kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 172).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on hiiepärn elujõuline, kuid rahuldavas seisus, sest pärna võrast on murdunud mitu suurt haru. Säilinud võra algab kõrgelt. Võra läbimõõt on 16 m ja tüve ümbermõõt on 550 cm (470 cm, kõrgus 17 m, 1959; 522 cm, kõrgus 21 m, 1999).</p> <p>Pärnal on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on võimsa ja väga vana puuga. Sellel on ajaloolis-kultuuriline väärtus, sest tegu on vana hiiepuuga. Puu on kultuurimälestis (reg nr 9365) ja pärandkultuuri objekt (616:PUU:002).</p> <p>Hiiepärn kasvab eramaal Miku katastriüksusel (61606:002:0381) ja piiranguvöönd ulatub eramaale Jaagumäe (61606:002:0136) ja Hiie (61606:002:1040) katastriüksusele (kokku 0,23 ha) ning eelnimetatud riigimaale (0,01 ha)</p>
12.	Prohveti mänd KLO4000595	Jõgeva vald, Liikatku küla	<p>30 m</p> <p>Mänd kasvab põllu ja heinamaa piiril lagedal alal. Piiranguvööndit vähendatakse, sest ei ole otstarbekas seada suures ulatuses piiranguid põllumaale, kuna seal toimetamine ei ole siiani avaldanud puule negatiivset mõju.</p> <p>Mänd on esimest korda kaitse alla võetud 1939. aastal. Alates 17.03.1959 on see vabariikliku tähtsusega objekt (nr 79).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel on mänd väga heas seisus. Puu võra on tihe ja algab madalalt. Võra läbimõõt on 15 m ja tüve ümbermõõt on 355 cm (270 cm, 13 m, 1959; 320 cm, 14 m, 1999).</p> <p>Männil on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja vana puuga, ning ajaloolis-kultuuriline väärtus (kohalik), sest puu</p>

			<p>kohta on rahvajutte. Männil on looduskaitseajalooline väärtus, sest see kuulus I looduskaitse registrisse. Puu on pärandkultuuri objekt (810:PUU:003).</p> <p>Mänd kasvab eramaal Otsa katastriüksusel (81003:002:2520) piiranguvöönd asub eramaadel Peetri (81003:002:1511), Mullika (24701:001:0427) ja Lahvardi (81003:002:1461) katastriüksusel (kokku 0,28 ha).</p>
13.	<p>Puurmani Jaani-Hansu mänd (Puurmani vana mänd) KLO4000826</p>	<p>Põltsamaa vald, Jürikäla külas</p>	<p>50 m</p> <p>Mänd kasvab heinamaa ja metsa piiril. Vööndi ulatust ei muudeta ja kasutatakse suurimat lubatud ulatust, sest puu on väga vana ja vajab stabiilseid tingimusi, sh tuulevarju. Väiksema ulatusega kui 50 m (kokku 100 m) mets muutub ise tuuleõrnaks ega paku ka põlismännile kaitset.</p> <p>Puu on esimest korda kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 169).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli mänd väga heas seisus ja elujõuline. Võra on ühtlane ja algab kõrgelt. Võra läbimõõt on 21 m ja tüve ümbermõõt on 458 cm (405 cm, kõrgus 16 m, 1959; 447 cm, kõrgus 20 m, 1999). H. Relve (2003) andmetel on see Eesti jämedaim mänd.</p> <p>Männil on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja korba järgi otsustades väga vana puuga.</p> <p>Mänd kasvab ja piiranguvöönd asub eramaal Mäejaani katastriüksusel (61102:002:0130; 0,49 ha), piiranguvöönd ulatub riigimaale Mäejaanihansu katastriüksusele (61102:002:0128; 0,29 ha).</p>
14.	<p>Rootsiküla künnapuu KLO4000713</p>	<p>Põltsamaa vald, Tammiku küla</p>	<p>30 m</p> <p>Puu kasvab lagedal põllul künnisaarel. 2006. aastal määrati puule piiranguvöönd raadiusega 50 m. Vähendatud piiranguvöönd arvestab puu kõrguse ja vaadeldavusega ning vajadusega kaitsta puu juurestikku.</p> <p>Künnapuu on esimest korda kaitse alla võetud 1968. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p>

			<p>2020. aasta ülevaatusel oli künnapuu väga heas seisus. Võra algab madalalt. Võra läbimõõt on 17 m ja tüve ümbermõõt harunemise alt (70 cm maapinnast) on 640 cm (551 cm, kõrgus 13 m (1999); 615 cm, 16 m (2011)).</p> <p>Künnapuul on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on ülisuure ümbermõõdu ja korba järgi otsustades väga vana puuga. Künnapuu (<i>Ulmus laevis</i>) on III kaitsekategooria kaitsealune liik.</p> <p>Künnapuu kasvab ja piiranguvöönd asub JRO maal Künnapuu katastriüksusel (61801:001:0516).</p>
15.	Torma tamm KLO4000160	Jõgeva vald, Torma alevik	<p>0,09 ha</p> <p>Tamm kasvab endisaegse Torma mõisa majandusõues vahetult kaitsealuse pargi kõrval. Piiranguvöönd on erikujuline ja see lähtub 20 m raadiusest, sest puu asub hoonete vahel. Piiranguvööndis kasvab ka teine kaitset vääriv tamm. Torma pargi välispiir ja tamme piiranguvööndi välispiir selle lääneosas langevad kokku. Sellega välditakse kahe erineva piiranguvööndi kattumist. Pargis kehtiv kaitseeeskiri kaitseb ka tamme, mis ulatub osaliselt pargi territooriumile. Pargi tänav (81001:001:0296), mille lääneserv on ühtlasi pargi piiriks, on jäetud tamme piiranguvööndisse. Vööndist on välja arvatud eluhoone Pargi tn 5 katastriüksusel (81003:002:0019). Samal katastriüksusel asuv lagunenud kuur on jäetud vööndisse, sest tamme oksad ulatuvad kuuri katusele. Vööndist on välja arvatud Pargi tn 3 katastriüksusel (81001:001:0450) asuv hoonetetagune ala, millel puudub mõju tammele, kuid mõisaaegne majandushoone on jäetud vööndisse, sest tamme oksad ulatuvad selle katusele. Sellise vööndi ulatuse korral on kaitseala valitsejal võimalus vajaduse korral anda tamme kaitseks tingimusi näiteks hoonete rekonstrueerimisel, kaevetööl või liinide paigaldamisel.</p> <p>KR kaardil on tamm märgitud põhja poole selle kasvukohast looduses. Määrusega parandatakse tamme asukohta KR kaardil.</p>

			<p>Tamm on esimest korda kaitse alla võetud keskkonnaministri 17. aprilli 2006. a määrusega nr 29 võõndi ulatusega 15 m. Kuna tamm on väga laiuva võraga, siis 15 m ulatusega võõnd ei taga tamme kaitset ja seetõttu suurendatakse käesoleva määrusega võõndi ulatust 20 meetrini.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli tamm väga heas seisus. Võra on tihe ja laiuv ning algab kõrgelt. Võra läbimõõt on 28 m. Tüvi on ühtlane, terve ja selle ümbermõõt on 505 cm.</p> <p>Tammel on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on väga võimsa ja korba järgi otsustades väga vana puuga. Puu kasvab arheoloogiamälestisel (asulakoht; KmR reg nr 9449).</p> <p>Tamm kasvab ja piiranguvöönd asub munitsipaalmaal Pargi tn 3 (81001:001:0450), Pargi tänava (81001:0296) ja Mõisapargi (24701:001:0250) katastriüksusel (0,05 ha), piiranguvöönd ulatub ka eramaale Pargi tn 5 katastriüksusele (81003:002:0019; 0,04 ha).</p>
16.	Vaiatu lehis KLO4000782	Jõgeva vald, Vaiatu küla	<p>0,2 ha</p> <p>Lehis kasvab endise Vaiatu mõisa aias peahoone varemete lähedal. Algselt (1939) on kaitse alla võetud rohkem puid, kuid algaktis ei ole puude arv märgitud ning alal ei kasva rohkem märkimisväärsed põliseid lehiseid. Säilinud lehise piiranguvöönd on erikujuline ja lähtub raadiusest 30 m. See arvestab kohaliku tähtsusega tee (81002:001:0217, Veehoidla tee) katastripiiriga, kusjuures tee on võõndist välja arvatud, ja eramaal (81002:001:0241, Kubja katastriüksus) asuvate hoonete väliskontuuriga. KR kaardil on lehise asukoht ca 30 m loode pool selle kasvukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse KR kaarti.</p> <p>Lehised on esimest korda kaitse alla võetud 1939. aastal. Alates 17.03.1959 on üks lehistest vabariikliku tähtsusega objekt (nr 80).</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli lehis väga heas seisus. Võra on ühtlane ja terve. Võra läbimõõt on 17 m. Tüvi on terve ja selle ümbermõõt on 370 cm (323 cm, 1999). KR andmetel on lehise kõrgus 24 m (1999).</p>

			<p>Lehisel on dendroloogiline ja esteetiline väärtus, sest tegu on võimsa ja vana puuga. Lehisel on ka looduskaitseajalooline väärtus, sest see kuulus I looduskaitse registrisse. Puu on pärandkultuuri objekt (810:PUU:002).</p> <p>Lehis kasvab ja piiranguvöönd asub riigi omanduses oleval maal Vanalehise katastriüksusel (81001:001:0537; 0,11 ha) ja piiranguvöönd ulatub osaliselt eramaadele Järveotsa (81002:001:0590) ja eelnimetatud Kubja katastriüksusele (kokku 0,09 ha).</p>
17.	Vitskuusk ehk sugakuusk KLO4001124	Jõgeva vald, Jõune küla	<p>30 m (0,28 ha)</p> <p>Kuusk kasvab lageraie langil. KR kaardil on kuusk märgitud ca 10 m põhja poole selle kasvukohast looduses. Määrusega parandatakse puu asukohta KR kaardil.</p> <p>Kuusk on esimest korda kaitse alla võetud Jõgeva Maavalitsuse 29. juuli 1992. a määrusega nr 118.</p> <p>2020. aasta ülevaatusel oli kuusk rahuldavas seisus. Võra on hõredapoolne. Tüvi on ühtlane, terve ja selle ümbermõõt on 235 cm (215 cm, kõrgus 21 m, 1999).</p> <p>Kuusel on dendroloogiline väärtus, sest tegu on hariliku kuuse loodusliku vormi vitskuuse ehk sugakuusega (<i>Picea abies f. viminalis</i>). Puul on esteetiline väärtus, sest tegu on võimsa ja vana rippuvate okstega puuga.</p> <p>Kuusk kasvab ja piiranguvöönd asub eramaal Angervaksa katastriüksusel (61101:001:0075) ning mis piirneb looduses vahetult Lello katastriüksuse (61101:001:0074) piiriga.</p>
<p>Geoloogilised üksikobjektid (rändrahnud) ja maastiku üksikelemendid (andmed rahnude kohta E. Pirrus „Eestimaa suured kivid. Suurte rändrahnude lugu” (2009) ja H. Viiding (1986)). Juhul, kui rahnud mõõtmise kohta on erinevad andmed, siis on esitatud kõige hilisemad andmed. Mõõtmistulemused erinevad meetodika tõttu. 2019. ja 2020. aasta välitöödel täpsustati rändrahnude asukoht. Kõigil nimetatud rahnudel on teaduslik tähtsus, sest need on suured rahnud oma algses asukohas. Kõik kaitsealused rahnud on ürglooduse objektid.</p>			
1.	Juudikünka suurkivi (Juudskunna)	Põltsamaa vald, Pudivere küla	<p>30 m</p> <p>Piiranguvööndit vähendatakse, sest selline ulatus tagab kaitse ega ole otstarbekas seada piiranguid</p>

	<p>kiivi) KLO4001030</p>		<p>suuremale alale. Rahn asub vahetult numbrita metsatee ääres. Tee on arvatud võõndisse, et vajaduse korral oleks kaitseala valitsejal võimalik anda rahnu ja selle ümbruse kaitseks tingimusi.</p> <p>KR kaardil on rahn märgitud 19 m kagu poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega korrigeeritakse rahnu asukohta KR kaardil.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud 1968. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Tegu on maastikus hästi nähtava rahnuga. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 4,2 m, kõrgus 2,4 m ja ümbermõõt 11,4 m. E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on maastikku ilmestav väärtus.</p> <p>Rahn ja selle piiranguvöönd asuvad riigimaal Põltsamaa metskond 13 katastriüksusel (61606:001:0590; 0,28 ha).</p>
2.	<p>Kalevipoja lingukivi ehk Prossa hiidrahn KLO4000936</p>	<p>Jõgeva vald, Pikkjärve küla, Vooremaa maastikukaitseala</p>	<p>0 m</p> <p>Rahn asub Vooremaa maastikukaitsealal (KLO1000294), mille kaitse-eeskiri tagab loodusobjekti kaitse. Rahn asub lagedal alal madalal järveluhal. Rahnu asukoht KR kaardil on ühtlustatud selle asukohaga põhikaardil.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 83).</p> <p>Tegu on siledapinnalise migmatiit-rahnu. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 9 m, kõrgus 2,3 m ja ümbermõõt 24,7 m (E. Pirrus, 2000). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu hiidrahnu.</p> <p>Rahn ilmestab maastikku ja selle kohta on palju legende. Rahnul on teaduslik ja teadusajalooline tähtsus, sest seda on kirjeldatud juba 1861. aastal ning tegu on Ida-Eestis haruldase kivimitüübiga.</p> <p>Rahn asub riigimaal Piknurme metskond174 katastriüksusel (57801:001:0346).</p>
3.	<p>Kivioja rändrahn KLO4000074</p>	<p>Jõgeva vald, Kaave küla</p>	<p>10 m</p>

			<p>Rahn asub vanal heinamaal, kuhu on istutatud kaski.</p> <p>Rahn on esimest korda kaitse alla võetud keskkonnaministri 17. aprilli 2006. a määruse nr 29 alusel.</p> <p>Graniitrahn on kaheosaline, kuid seda käsitletakse ühe monoliidina. Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 8,4 m, kõrgus 2,6 m ja ümbermõõt 21,5 m. E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnule lähedase rahnuga.</p> <p>Rahnul on esteetiline väärtus ja see on Jõgevamaa üks suuremaid rahne.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad eramaal Aida katastriüksusel (57302:002:0270; 0,07 ha).</p>
4.	Liivoja I rändrahn (Liivoja rändrahn kvartalil 11) KLO4001286	Põltsamaa vald, Tammiku küla	<p>30 m</p> <p>Rahn asub metsas lageraie langil. Rahnule määratakse piiranguvöönd, sest varem puudus objekt keskkonnaregistri kaardikihilt. Sellise ulatusega piiranguvöönd annab kaitseala valitsejale edaspidi võimaluse kujundada rahnu ümbrust vastavalt IUCN-i soovitudele.</p> <p>Rahn võeti kaitse alla 1938. aastal (Suur rändrahn Puurmani metskonnas, Liivoja vahtkonnas kv nr 11 peal). Algakti andmetel on rahnu kõrgus ca 2 m ja ümbermõõt 12,7 m.</p> <p>E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga. Rahnul on suuruse tõttu maastikku ilmestav väärtus ja looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli I looduskaitse registri objekt (nr 289).</p> <p>Rahn asub riigimaal Pikknurme metskond 10 katastriüksusel (61101:002:0510).</p>
5.	Liivoja II rändrahn (Liivoja rändrahn kvartalil 13) KLO4001287	Põltsamaa vald, Tammiku küla	<p>0,2 ha</p> <p>Rahn asub metsas lageraie langil. Rahnule määratakse piiranguvöönd, sest varem puudus objekt keskkonnaregistri kaardikihilt. Vöönd on erikujuline. Riigimetsa maast on hõlmatud ainult metsatee osa. Sellise ulatusega piiranguvöönd annab kaitseala valitsejale edaspidi võimaluse</p>

			<p>kujundada rahnu ümbrust vastavalt IUCN-i soovitudele.</p> <p>Rahn võeti kaitse alla 1938. aastal (Suur rändrahn Puurmani metskonnas, Liivoja vahtkonnas kv nr 13 peal). Algakti andmetel on rahnu kõrgus ca 2 m ja ümbermõõt 12,7 m.</p> <p>E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga. Rahnul on suuruse tõttu maastikku ilmestav väärtus ja looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli I looduskaitse registri objekt (nr 292).</p> <p>Rahn asub eramaal Metsa katastriüksusel (61102:001:0068) ja piiranguvöönd ulatub riigimaale Pikknurme metskond 10 katastriüksusele (61101:002:0510).</p>
6.	Linnanõmme rändrahn	Mustvee vald, Piilsi küla	<p>30 m</p> <p>Rahn asub metsas. Rahnule määratakse piiranguvöönd, sest varem puudus objekt keskkonnaregistri kaardikihilt. Sellise ulatusega piiranguvöönd annab kaitseala valitsejale edaspidi võimaluse kujundada rahnu ümbrust vastavalt IUCN-i soovitudele.</p> <p>Rahn võeti kaitse alla 1937. aastal. Algaktis märgitakse asukohaks Avinurme metskonna Linnanõmme vahtkonna kvartal 169. Ürglooduse raamatus nimetatakse rahnu Piilsi rahnuks ehk Alttoa rahnuks. Raamatu andmeil on rahnu pikkus 6,7 m, laius 5,3 m, kõrgus 3 m ja ümbermõõt 19,9 m.</p> <p>E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu subhiidse ehk hiidrahnuna lähedase suure rahnuga. Rahnul on väärtus oma suuruse tõttu ja looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli I looduskaitse registri objekt (nr 142).</p> <p>Rahn asub riigimaal Avinurme metskond 22 katastriüksusel (42002:001:0519).</p>
7.	Liulaske kivi KLO4001285	Mustvee vald, Ruskavere küla	<p>10 m</p> <p>Rahn asub avatud maastikus põlluserval. Piiranguvööndit vähendatakse, sest tegu on madala ja lagedal asuva rahnuga.</p>

			<p>Rahn on kaitse alla võetud 1940. aastal paarisobjektina Otsa talu rändrahnud (Liulaskmise kivi ja Kalevipoja lingukivi).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on Liulaskke kivi tipust lõhkeainega lõhutud endine suurrahn. Kivimiliselt on tegu graniitrahnuga. Rahnust on säilinud teravakilluliseks lõhutud rahnualus, mille pikkus on 6,6 m, laius 4,2 m ja kõrgus ca 0,8 m. Rahnualuse ümbermõõt on 16,8 m. Kaitse alla võtmise aktis on märgitud ümbermõõduks 18,3 m. E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on kohalik ajaloolis-kultuuriline tähtsus. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kirjas I looduskaitse registris (nr 480).</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad ühel eramaaüksusel Otsa (71302:001:0126; 0,03 ha).</p>
8.	Moori kivi KLO4000478	Põltsamaa vald, Neanurme küla	<p>30 m</p> <p>Rahn asub põlluserval metsas. Piiranguvööndit vähendatakse, sest selline ulatus tagab kaitse ega ole otstarbekas seada piiranguid suuremale alale. Rahnu asukoht KR kaardil ühtlustatakse selle asukohaga põhikaardil.</p> <p>Rahn võeti kaitse alla 1941. aastal. Alates 17.03.1959 on see vabariikliku tähtsusega objekt (nr 133).</p> <p>Rahn on osaliselt lõhatud. Ürglooduse raamatu andmetel on tegu gneissgraniitrahnuga, mille kirdeküljel on rahn säilinud algkuju rekonstrueerida võimaldava liistakuna. Rahnu edelakülg on astmeline süvend, mis võimaldab ligilähedaselt taastada rahnu põhiplaani. Säilinud rahnuosa mõõtmed: pikkus 5,8 m, laius 2,1 m ja kõrgus 4 m. Rahnuaseme (murrupõhja) ümbermõõt on 14,2 m, algne ümbermõõt oli 19 m (E. Pirrus, 2000). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on kohalik ajaloolis-kultuuriline tähtsus. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kirjas I looduskaitse registris (nr 537).</p>

			Rahn ja piiranguvöönd (0,28 ha) asuvad eramaal Sillaotsa katastriüksusel (61606:002:0026).
9.	Näkikivi KLO4000124	Põltsamaa vald, Tammiku küla	<p>15 m</p> <p>Rahn asub Kaave jõe kaldal soometsas.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud keskkonnaministri 17. aprilli 2006. a määruse nr 29 alusel.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on rahnu pikkus 4,6 m, laius 3,1 m ja kõrgus 2 m ning übermõõt 11,5 m (E. Pirrus, 2001). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on peamiselt ajaloolis-kultuuriline kohalik väärtus, sest see on seotud rahvajuttudega.</p> <p>Rahn asub eramaal Näki katastriüksusel (61101:002:0740) ja piiranguvöönd (kokku 0,07 ha) asub ka eramaal Alaveski katastriüksusel (61101:002:0890).</p>
10.	Puiatu (ehk Sarve talu) rändrahn (Puiatu suur rändrahn; Suur rändrahn) KLO4001229	Põltsamaa vald, Puiatu küla	<p>10 m</p> <p>Rahn asub lagedal põllul künnisaarel. Piiranguvööndit vähendatakse, sest lagedal põllul ei vaja rahn suuremat vööndit. Põllutööd ei ohusta rahnu.</p> <p>Rahn on esimest korda kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Alates 17.03.1959 on rahn vabariikliku tähtsusega objekt (nr 135).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu pegmatiitrahnuga, mille pikkus on 6,9 m, laius 3,9 m ja kõrgus 2,1 m. Rahnu übermõõt on 17,1 m (E. Pirrus, 2000). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on peamiselt maastikku ilmestav väärtus.</p> <p><i>Nimi: võeti kaitse alla nimeta, st suure rändrahmuna Sarve talu maal. Juhul kui maaomanik tahab endisaegset nime, siis avalikustamise käigus võiks seda muuta. Otsest vajadust pole. Praegune nimi küla järgi.</i></p>

			Rahn ja piiranguvöönd asuvad eramaal Sarve katastriüksusel (61601:001:0750; 0,03 ha).
11.	Ruskavere Kalevipoja lingukivi (Ruskavere rändrahn) KLO4000143	Mustvee vald, Ruskavere küla	<p>30 m</p> <p>Rahn asub metsas. Piiranguvööndit on laiendatud peamiselt maastikulisel ja vaatelisel kaalutlusel, sest rahn asub metsas ja on väga kõrge. Sellise vööndi ulatuse korral on kaitseala valitsejal võimalik seada raele tingimusi maastiku kujunduslikust seisukohast lähtuvalt.</p> <p>Rahn on kaitse alla võetud 1940. aastal paarisobjektina Otsa talu rändrahnud (Kalevipoja lingukivi). Alates 17.04.2006 on kaitse all keskkonnaministri määruse nr 29 alusel.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu pegmatiitrahnuga, mille pikkus on 6,7 m, laius 4,7 m ja kõrgus 3,4 m. Rahnu übermõõt on 17,7 m (E. Pirrus, 2000). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga, mis on ühtlasi Jõgevamaa kõrgemaid rahne.</p> <p>Rahnul on peamiselt maastikku ilmestav väärtus. Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kirjas I looduskaitse registris (nr 480).</p> <p>Määrusega muudetakse objekti nime, sest I looduskaitse registris viidati sellele kui Kalevipoja lingukivile. Kuna Eestis on teada mitu Kalevipoja lingukivi, siis on lisatud asukoha nimi.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd (0,28 ha) asuvad eramaal Otsa katastriüksusel (71302:001:0126).</p>
12.	Taska-Sepasaare rändrahn KLO4000158	Põltsamaa vald, Uuevälja küla	<p>15 m</p> <p>Rahn asub avamaastikus heinamaal.</p> <p>Kaitse alla võetud keskkonnaministri 17. aprilli 2006. a määruse nr 29 alusel.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu pegmatiitrahnuga, mille pikkus on 7,6 m, laius 5,8 m ja kõrgus 2,6 m. Rahnu übermõõt on 19,2 m (E. Pirrus, 2001). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu maakondlikult tähelepanuväärse suure rahnuga, mis on üks Jõgevamaa suurimaid.</p>

			<p>Rahnul on peamiselt maastikku ilmestav väärtus.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd (0,07 ha) on eramaal Taska katastriüksusel (57301:002:0032).</p>
13.	Torma ohvrikivi KLO4000935	Jõgeva vald, Torma alevik	<p>10 m</p> <p>Rahn asub põllul künnisaarel. Piiranguvööndit vähendatakse, sest rahn asub põllul künnisaarel ja senine tegevus ei ole rahnu mõjutanud.</p> <p>Rahn on kaitse all alates 17.03.1959 vabariikliku tähtsusega objektina (nr 82).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu graniitrahnuga, mille pikkus on 6,1 m, laius 3,8 m ja kõrgus 1,3 m. Rahnu ümbermõõt on 15,9 m (E. Pirrus, 2000). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on maastikku ilmestav väärtus ja ajaloolis-kultuuriline väärtus. Torma ohvrikivi on KmR andmetel arheoloogiamälestis (reg nr 9458). Rahnul on teadusajalooline tähtsus, sest seda on kirjeldatud juba 1869. aastal (G. Helmsrsen andmed).</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd on eramaal Peetri katastriüksusel (81003:002:1511; 0,03 ha).</p>
14.	Umbusi rändrahn (Suur rändrahn; Annuse talu rändrahn) KLO4000977	Põltsamaa vald, Umbusi küla	<p>10 m</p> <p>Rahn asub põllul künnisaarel. Piiranguvööndit vähendatakse, sest rahn asub põllul künnisaarel ja senine tegevus ei ole rahnu mõjutanud.</p> <p>Rahn võeti kaitse alla 1939. aastal, alates 17.03.1959 on kaitse all vabariikliku tähtsusega objektina (nr 134).</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu graniitrahnuga, mille pikkus on 5,1 m, laius 3,9 m ja kõrgus 2 m. Rahnu ümbermõõt on 13,7 m (E. Pirrus, 2000). E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on maastikku ilmestav väärtus ja ajaloolis-kultuuriline väärtus Kalevipoja legendide tõttu. KmR andmetel on tegu</p>

			<p>kultuskiviga (reg nr 9367). Rahnul on looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kirjas I looduskaitse registris.</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd (0,03 m) asuvad eramaal Annuse katastriüksusel (61605:002:0890).</p>
15.	Värava kivi KLO4001271	Mustvee vald, Piilsi küla	<p>5 m</p> <p>Rahnu piiranguvöönd on määratud väike, sest see asub koduõuel vahetult majandushoone nurga juures.</p> <p>KR kaardil on rahnu asukoht märgitud ca 50 m loode poole selle tegelikust asukohast looduses. Määrusega parandatakse rahnu asukohta KR kaardil.</p> <p>Rahn võeti kaitse alla 1939. aastal.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu väga madala (1,1 m) ja lameda suure graniitrahuga, mille pikkus on 4,1 m, laius 3,9 m ja ümbermõõt 13,1 m. E. Pirruse (2009) rahnude suuruse jaotuse järgi on tegu kohaliku tähtsusega suure rahnuga.</p> <p>Rahnul on peamiselt looduskaitseajalooline tähtsus, sest see oli kantud I looduskaitse registrisse (nr 356).</p> <p>Rahn ja piiranguvöönd asuvad eramaal Värava-Toomase katastriüksusel (42002:001:0417; 0,008 ha).</p>
Hüdrogeoloogilised üksikobjektid			
1.	Laiuse siniallikas KLO4001057	Jõgeva vald, Vilina küla	<p>50 m</p> <p>Allikas on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Piiranguvööndi ulatust ei muudeta, sest sellise ulatusega vöönd tagab ka allikat ümbritseva väärtusliku allikasoo kaitse.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on voorte geoloogilise ehituse omapära tõttu maapinnalähedane põhjavesi voorte lael survealine ja kohtades, kus moreenikiht on õhem, avaneb põhjavesi tõusuallikatena. Seepärast leidub Laiuse mäel omapäraseid soostunud loike,</p>

			<p>nn oite, kus asub survealise vee avanemise kohas vaba veesilm. Tuntum neist on Siniallikas. Allika ümbrus on soostunud. Ümbritsevas soos on kontsentriliste ringidena näha kõiki soostumise järke. Tõusuallika mõõdetud sügavus oli 3,7 m, läbimõõt ca 0,6 m. Allika lähiümbrusesse on ületallamise vältimiseks rajatud laudtee ja laudplatvorm.</p> <p>Allikal on peamiselt hüdrogeoloogiline tähtsus omapärase veerežiimi tõttu. See on veeregistriobjekt (VEE4404800). Allikal on kohalik ajaloolis-kultuuriline tähtsus, sest tegu on ohvriallikaga (kinnismälestis, KmR nr 9245), mille kohta on muistendeid.</p> <p>Allikas ja selle piiranguvöönd (0,77 ha) asuvad eramaal Siniallika katastriüksusel (24804:001:0079).</p>
2.	Tarakvere allikad KLO4000157	Mustvee vald, Jaama küla	<p>1,53 ha</p> <p>Piiranguvöönd on erikujuline ning ühine viiele suuremale allika väljavoolule (lehtrile) ja neid ümbritsevale allikalisele alale. Kasutatud on lubatud suurimat piiranguvööndi ulatust (50 m) ja see langeb kokku seaduskohase allika kalda piiranguvööndi ulatusega. Piiranguvööndisse on arvatud Linnutaja tee (tee nr 14116) katastriüksus (71301:001:1200), et kaitseala valitsejal oleks võimalus vajaduse korral, näiteks tee rekonstrueerimise või metsaraie korral, anda tingimusi allikalise ala pinnase kaitseks. Teisel pool Linnutaja teed asuv Veski katastriüksus (71301:001:1291) on vööndist välja arvatud, sest sellel toimetamine ei mõjuta oluliselt allikaid.</p> <p>Allikad on kaitse alla võetud 2006. aastal keskkonnaministri 17. aprilli 2006. a määruse nr 29 alusel.</p> <p>Tarakvere allikad on tüüpilised langeallikad. Tarakveres on jälgitavad viis põhjavee avanemise kohta, mis moodustavad ühtse allika koos allikaojaga, mille vooluhulk 28.07.1999 oli 8 l/s. Suurim allikas on tuntud Tarakvere mõisa ehk Veski allikana, mis on veeregistri objekt (VEE4404600).</p> <p>Allikad ja nende ühine piiranguvöönd asuvad eramaal Veski (71301:001:1292) ja Lille</p>

			(71301:001:0029) katastriüksusel (kokku 1,43 ha) ja eelnimetatud riigimaal (0,1 ha).
Maastikuelemendid			
1.	Rahakirstumägi KLO4001067	Põltsamaa vald, Pauastvere küla	<p>0,7 ha</p> <p>Rahakirstumäe oos on maastikus väikevormina hästi piiritletav, kuid KR kaardil piiritletud umbmääraselt. Määrusega korrigeeritakse objekti piiri nii, et hõlmatud oleks nii ajalooline pelgupaik kui ka oosi peamine osa tervikuna. Piiri korrigeerimisega objekti pindala väheneb.</p> <p>Objekt on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Ürglooduse raamatu andmetel on tegu katkendlikku selgelt ida-läänesuunalise oosahelikkuga, mille pindala on kokku umbes 5 ha. Läänes algab see tasaselt alalt üsna ootamatult ja selgepiirilisel, idas piiritleb seda kraavitatud Mõrtsa ehk Umbusi oja, millest ida pool, st teisel pool ojalammi, jätkub oosilaadne pinnavormistik mõnevõrra ebamäärasemal kujul. Põhja-lõuna suunas on oos selgesti piiritletav, olles vaid 10–20 m lai, nõlvade kaldega kuni 20°. Oosi suhteline kõrgus on vaid veidi üle 5 m. Oos koosneb väga lubjakivirikast kruusast või veeristikust, on moonutatud vaid vähestest aardeotsijate tehtud kaevamistest.</p> <p>Rahakirstumäel on maastikuline tähtsus, sest see on liustikujõetekkeline ja väga hästi säilinud väikeoos. Oosi lääneosal on tähtsus arheoloogiamälestisena (KmR reg nr 9349, pelgupaik „Rahakirstumägi”). Oosi kohta on mitu muistendit. Oosil kasvav puistu, sh ohvikivi ja pelgupaiga ümbruses, on raiutud. Mõningane väärtus on oosi idaosas oleval okaspuu puistul.</p> <p>Objekt asub riigi omanduses oleval maal Põltsamaa metskond 25 katastriüksusel (61605:001:0930).</p>

3. Menetluse kirjeldus *Itäiendatakse pärast avalikku väljapanekut/*

Jõgeva maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide ümbritseva piiranguvööndi ulatust määrava määruse eelnõu ja kaardimaterjali avalik väljapanek toimus 2020. a Keskkonnaameti Jõgeva ja Tartu kontoris ning asukohajärgsetes omavalitsustes. Teade eelnõu

avaliku väljapaneku ja Keskkonnaameti ettepanekuga avalikku arutelu (koosolekut) mitte korraldada, kui selleks soovi ei avaldata, ilmus 2020. a väljaandes Ametlikud Teadaanded (teade nr), ... 2020. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja maakondlikus ajalehes Vooremaa. Määruse eelnõu ja kaardimaterjaliga sai tutvuda ka omavalitsuste koduleheküljel ja Keskkonnaameti veebilehel.

Looduskaitseaduse §-s 13 sätestatud piirangute ulatuse muutmise menetluse käigus saadeti...-le kaitsealust loodusobjekti sisaldava kinnisasja omanikule (kaasomanikule) tähtkirjaga avaliku väljapaneku kohta väljastusteatega teade, millele oli lisatud määruse eelnõu ja mäрге, et seletuskirjaga on võimalik tutvuda Keskkonnaameti kodulehel või kohaliku omavalitsuse kodulehel, ning info, et soovi korral saadetakse seletuskiri kodaniku soovitud aadressile.

Määruse eelnõu ja seletuskiri saadeti e-kirjaga Riigimetsa Majandamise Keskusele, Maanteeametile ja Muinsuskaitseametile ning järgmistele omavalitsustele: Jõgeva, Mustvee ja Põltsamaa vallavalitsusele. Lisaks saadeti materjalid Eesti Erametsaliidule.

Kirjades paluti esitada ettepanekuid ja vastuväiteid ning kirjad sisaldasid teadet, et kui Keskkonnaamet ei ole kirjas nimetatud tähtaja jooksul postitatud vastust saanud, loetakse, et kinnisasja omanik/omavalitsus on looduse üksikobjekti piiranguvööndi ulatuse muutmisega (vähendamisega) nõustunud.

Kirjalikult laekus/ ei laekunud Keskkonnaametile ... ettepanekut. Laekunud märkused ja ettepanekud ning nende arvesse võtmine või arvestamata jätmine on esitatud tabelis 2. Keskkonnaamet on vastanud ettepanekute tegijatele kirjalikult. */täiendatakse pärast avalikku väljapanekut/*

Tabel 2. Laekunud seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt avaliku väljapaneku perioodil väljasaadetud kirjadele

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus

Omniva (Eesti Post) tagastas Keskkonnaametile käesoleva menetlusega seotud kinnistute omanike kirja, mis ei olnud adressaadini jõudnud. */täiendatakse pärast avalikku väljapanekut/*

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on neutraalne loodus- ja elukeskkonnale. Eelnõus käsitletud loodusobjektid on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel (oluline) mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 ostab riik kaitsealuse kinnistu omaniku soovil eramaad, mille sihtotstarbelist kasutamist kaitsekord oluliselt piirab. Määruses käsitletavate looduse üksikobjekte ümbritseva piiranguvööndi maa-ala oli juba varem kaitse all ja neile kehtivat kaitse-eeskirja ei muudeta, st kaitsekord ei lähe rangemaks. Määruse jõustumisega ei teki riigil seega kohustust nende kinnistute omandamiseks, st eramaade riigile ostmise kulu ei teki.

Kuna määrusega vähendatakse piiranguvööndite ulatust, siis vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine, sest väheneb üksikobjekte ümbritsevate piiranguvööndite kogupindala. Summa, mille võrra tulu suureneb, ei ole märkimisväärne, sest piiranguvööndite vähenemine on pindalaliselt väike. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse § 68 alusel sätestatud looduse üksikobjekti piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Üksikobjekti tüüpiline piiranguvöönd on ringikujuline ja selle pindala on 0,77 ha ($3,14 \times r^2 = 3,14 \times 2500 = 7750 \text{ m}^2$). Jõgevamaal oli 44 (26 puud, 16 rahnu ja 2 allikat) nn punktobjekti (sh üheksal objektil ei olnud eri põhjustel piiranguvööndit määratud), mille summaarne piiranguvöönd kokku oli 26,95 ($35 \times 0,77$) ha. Pärast piiranguvööndite korrigeerimist on Jõgevamaa $35 (17 + 15 + 2 + 1)$ kaitstava loodusobjekti summaarne piiranguvöönd 9,28 ha. Jõgeva vallas on 50% maamaksusoodustusega 2,64 ha, Mustvee vallas 2,69 ha ja Põltsamaa vallas 3,96 ha üksikobjekti piiranguvööndi maad. Eramaal asub kokku 6,04 ha, munitsipaalmaal 0,15 ha, riigiomanduses oleval maal 3,01 ha ja jätkuvalt riigi omandis oleval maal 0,08 ha.

Looduse üksikobjekte ümbritseva piiranguvööndi maa-alale ei jää toetust vajavaid poollooduslikke kooslusi ega toetusõiguslikku Natura 2000 erametsamaad, mistõttu nende maade osas riigi kohustused ei suurene.

Kaitse-eeskirja eelnõul on puutumus kõikide määruses nimetatud omavalitsuste üldplaneeringuga. Planeeringuseaduse § 92 lõike 1 kohaselt vaatab kohaliku omavalitsuse volikogu üldplaneeringu iga viie aasta tagant üle. Kuna kaitse-eeskirjaga täpsustatakse (vähendatakse) üksikobjektide piiranguvööndi ulatust, siis tuleb järgmisel volikogu koosseisul omavalitsuse üldplaneering üle vaadata ja teha vajaduse korral muudatusi, st kanda üldplaneeringusse looduse üksikobjekte ümbritseva piiranguvööndi vähendatud ulatus. Muid põhimõttelisi muudatusi määruse jõustumisel üldplaneeringutele ei ole.

Määruse jõustumine ei too kaasa rangemaid piiranguid metsa majandamisele, seetõttu ei teki Jõgevamaa metskonnal saamata jäävat tulu.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub 10. päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.